

EENDENTELLING (BROEDVOGELS) IN DE A.W. DUINEN 1969

Evenals vorige jaren werd ook in 1969 een eendentelling gehouden. Het verleden jaar geopperde plan om één of meer tellingen vroeg in het broedseizoen te verrichten om een juister beeld te krijgen van de broedende zwemeenden en meerkoeten is ten dele uitgevoerd. Door gebrek aan voldoende mankracht en tijd is het ons slechts gelukt om één telling te houden en wel van 27 april t/m 30 april. Het 1e infiltratiegebied werd geteld door P. Cvan Spanje, het overige duin door H. Vader.

De eigenlijke Kuifeendentelling die altijd omstreeks half juli gehouden werd kon dit jaar geen doorgang vinden, omdat half juli reeds het grootste gedeelte van de infiltratiegebieden opgedroogd waren en de nog natte delen op uitdrogen stonden. Er was toen al een grote sterfte onder de duikeend-pulli en er deden zich iedere dag grote verplaatsingen voor, doordat een bepaald deel van het gebied opdroogde. In de meeste eendenfamilie's heerste een grote chaos. Bij velen was het familieverband uiteengeslagen, bij anderen was een grote verwarring. Vaak zwommen honderd of meer pulli door elkaar met maar enkele adulte exemplaren erbij. Vele ♀♀ lieten hun pulli in de steek, zodat overal verlaten groepjes Kuifeendenpulli of enkelingen rondzwierven. Hieronder zijn vele slachtoffers gevallen.

Al deze narigheid was te wijten aan de grote Rijnvergiftiging met het vergif „endosulfan“. Toen bekend werd dat de Rijn vergiftigd was werd de water toevoer naar de infiltratiegebieden stop gezet. Dit gebeurde op 23 juni en de water toevoer mocht weer hervat worden op 7 juli. Helaas had de directie van de Gemeentewaterleiding Amsterdam besloten van de nood een deugd te maken en de watertoevoer in het 1^e infiltratiegebied nog enige weken uit te stellen om eerst de geulen van de sliblaag te ontdoen. Dit werd fataal voor nog eens vele honderden eendenpulli en wel in het bijzonder die van de Kuifeenden. Slechts een klein aantal eenden kon met hun pulli de omliggende kanalen bereiken, waar ze blootgesteld waren aan de enorme vraatzucht van de zeer (te) vele snoeken die een zware tol eisten van deze voor hen gemakkelijke prooi.

Een bijkomende narigheid was, dat de bulldozers die de sliblaag op de oevers van de geulen moesten schuiven enige tientallen nesten met eieren (waarvan meest op uikomen stonden) onder de rupsbanden vermorselden of bedolven onder het zand. Er moet echter wel bij verteld worden

dat deze nesten toch weinig kans meer hadden op sukses, want nu het gehele terrein droog stond zouden de nesten - zo het al niet gebeurd was - toch binnenkort verlaten worden.

Erger was het voor de vele jonge (vaak al bijna vliegvlugge) eenden, meerkoeten en kokmeeuwen die bij het naderen van een schuivende bulldozer dekking zochten in de oeverbegroeiing van de geulen. Deze dieren vluchtten voor een groot deel niet, maar drukten zich tussen de dichte helm en brandnetelbegroeiing en werden zo of platgereden of bedolven onder het zand. We moeten dus vaststellen dat de bulldozers enige honderden eieren en jongen ekstra vernield hebben.

Tijdens onze eendentelling telden we 568 paar Kuifeenden en nog eens 60 ♂♂ en 39 ♀♀ Kuifeend die (nog?) niet gepaard waren. We mogen echter wel aannemen dat de toen nog aanwezige ♀♀ tot onze broedvogels behoorden, zodat het werkelijke aantal waarschijnlijk 607 paar Kuifeenden was.

Om een berekening te maken van het aantal Kuifeend pulli dat ongeveer half juli aanwezig zou moeten zijn, kunnen we daar het een bijzonder goede zomer was - het gemiddelde aantal pulli per aanwezig ♀ van de telling in 1967 wel aanhouden. In 1967 was dit 6,4 pulli per ♀, wat voor 1969 neerkomt op $607 \times 6,4 = \underline{3885}$ pulli totaal.

Aangezien ons de tijd ontbrak om een nauwkeurige telling te verrichten toen de waterstand weer ongeveer normaal was, is een schatting gemaakt, die neerkwam op ± 1500 pulli. Dit viel nog mee en dit aantal is alleen te danken aan het feit dat er buiten de infiltratiegebieden nog veel kanalen zijn. Het betekent echter ook dat zo'n 2385 Kuifeend pulli en eieren het slachtoffer geworden zijn van de Rijnvergiftiging met de bijkomende gevolgen en werkzaamheden. Hierbij komen dan nog vele honderden pulli van Tafel-, Wilde-, Slob- en Bergeenden, Wintertaling, Meerkoeten, Waterhoentjes en Kokmeeuwen. Zodat ik het totaal aantal slachtoffers van deze Rijnvergiftigingramp op minstens 3000 exemplaren schat. Al met al een somber relaas, wat ons tot nadenken stemt. We zien hieruit hoe kwetsbaar de broedvogels en in het bijzonder de watervogels zijn in een kunstmatig ontstaan biotoop. Als in het broedseizoen de watertoevoer enige weken gestremd wordt, door welke oorzaak dan ook, dan kost dit het leven van vele duizenden vooral jonge watervogels.

Evenals vorigjaar werd ook dit jaar kolonievorming bij de Kuifeend vastgesteld. Dit was weer het geval in verschillende Kokmeeuw-kolonie's, o.a. in G17 en het Eendenmeer. Op 1 juli hebben we nauwkeurig alle nesten geteld in het Eendenmeer, (voor terreinbeschrijving zie jaarverslag 1968) wat resulteerde in een totaal van 35 nesten. Van deze 35 nesten waren er al 10 uitgekomen en 4 verlaten, bovendien werd nog een nest met 2 eieren gevonden waarvan niet vastgesteld kon worden of dit legsel verlaten was of nog niet volledig. In 18 nesten lagen nog eieren en in 2 nesten werden naast de eieren ook pasgeboren pulli aangetroffen. De Kuifeenden sprongen vrij slordig met de eieren om, want we vonden bij verschillende nesten 1 of 2 eieren naast het nest. In de 10 uitgekomen nesten bleven 13 schulp eieren achter.

Om een duidelijk overzicht te krijgen van het aantal eieren in de verlaten en nog bewoonde nesten zijn deze in onderstaande tabel samengevat. De eieren die naast het nest gevonden werden, zijn bij de nestinhoud opgeteld.

2 nesten met 5 eieren	2 nesten met 11 eieren
3 " " 6 " "	1 nest " 13 " "
3 " " 7 " "	1 " " 15 " "
3 " " 8 " " of pulli	1 " " 16 " "
3 " " 9 " " of pulli	2 nesten " 18 " "
2 " " 10 " "	1 nest " 19 " "

Het meest algemeen zijn nesten met 6 - 9 eieren. Dit is het geval met 12 nesten, wat de helft is van het aantal onderzochte nesten. Deze nesten zijn van 1 ♀, maar als het 10 - 13 eieren bevat wordt het een twijfel geval en nesten met 13 - 19 eieren zijn beslist van 2 of meer ♀♀, wat ook vaak te zien is aan maat- en kleurverschil van de eieren.

Bij de Tafeleend werd een zelfde methode toegepast als bij de Kuifeend en werd tevens aangenomen dat de aanwezige ♀♀ ook tot de broedvogels behoorden, zodat er waarschijnlijk 35 paar gebroed hebben.

Bij de Wilde eend, die een vroege broedvogel is, (tijdens de telling werden 3 ♀♀ met pulli gezien), hanteerden wij een andere maatstaf. Daar tijdens de telling de meeste ♀♀ op de eieren zaten, werd aangenomen dat elk aanwezige ♂ behoorde bij een broedend ♀. Hierbij komen ekstra de nog gepaarde exemplaren wat het totaal op 238 paar bracht.

Dit zelfde geldt voor de Slobeend, doch hier is duidelijk te zien dat deze eendensoort later broedt dan de Wilde eend, want bij de Slobeend was het merendeel nog gepaard. Er mag echter wel aangenomen worden dat, evenals bij de Wilde eend elk aanwezig ♂ bij een broedend ♀ behoort. Zodat we mogen rekenen op 157 paar.

De Wintertaling schijnt nog weer iets later te broeden dan de Slobeend, want in verhouding waren er veel meer gepaarde dan solitaire exemplaren aanwezig. Ook bij dit eendje werd aangenomen, dat de broedvogelbevolking bestond uit het aantal gepaarde exemplaren + het aantal solitaire ♂♂, wat het totaal bracht op 95 paar.

De Bergeend heeft zich ook weer flink uitgebreid, als we aannemen dat alle aanwezige paren gebroed hebben. Het broedbestand zou dan 44 paar + 4 ♂♂ = 48 paar zijn. Evenals vorige jaren lieten ook dit jaar weer vele ♀♀ hun pulli in de steek, waarna de pulli zich bij andere Bergeend familie's aansloten en ook volledig geaksepteerd werden. Er werden groepen van 60 - 100 pulli aangetroffen onder de hoede van 1 of 2 ♀♀. Waar deze pulli echter blijven is ieder jaar weer een raadsel, want er worden altijd maar betrekkelijk weinig vliegvlugge jonge Bergeenden gezien.

De Meerkoet is een lastige vogel om te tellen, daar velen zich bij onraad verbergen in de oeverbegroeiing. Ook zijn ♂♂ en ♀♀ niet uit elkaar te houden, zodat we niet het juiste aantal paren kunnen vaststellen. Daarbij komt nog dat in het 1° infiltratiegebied de aanwezige exemplaren geteld zijn, terwijl in het overige terrein zoveel mogelijk getracht is om paartjes te tellen (2 vogels die geregeld bij elkaar zwemmen). Het eindresultaat was 143 paar en nog 197 exemplaren. De meest veilige manier is nu om de 197 exemplaren door twee te delen en te stellen dat dit 98 paren zijn, wat samen met de 143 paar een totaal van 241 paar zou zijn. Waarschijnlijk ligt dit aantal wat hoger daar er beslist een aantal verscholen Meerkoeten niet geteld werden. Ik durf dan ook te stellen dat er rond de 250 paar Meerkoeten gebroed hebben.

Van de Zomertaling ontbreekt bijna ieder jaar het bewijs dat ze bij ons gebroed hebben. Tijdens de eendentelling werd slechts 1 ♂ gezien. Voor en na de telling werden echter meerdere paartjes gezien en er werd ook een ♀ met pulli gezien. Zodat er zeker 1 paar, maar waarschijnlijk 3 paar gebroed hebben.

1^e infiltratiegebied (oudste)

		Kuifeend		Tafel- eend		Wilde- eend			Slob- eend		Winter- taling			Berg- eend			Meer- köt				
		♂	♀	♂	♀	♂	♀	♀	♂	♀	♂	♀	♀	♂	♀	♀	♂	eks			
G	1	8						2	1	2	1	1	1				3				
"	2	2					1		2	1	1			1			8				
"	3	9	1	1				1	1					1				1			
"	4									1								2			
"	5							1													
"	6	10	1	1				2		3				1				18			
"	7																	4			
"	8							3		1		2	1					4			
Renbaan +	" 9	32				2		1	3		7			1			14				
"	10	9						2	2	2								6			
"	11	20	3	2		1	1	3		2	1	2	2					10			
"	12	15	5	5		6	3	2	5	6		1	1					4			
"	13	11	6	6		2		1	8	1		1		1				9			
"	14	17								3								12			
"	15	6		2		1	1	2	5	5	4	2		2				23			
"	16	4	8	8				1	1	1				1				6			
"	17	31	8	4					10	2				1				9			
Poel +	" 18	3							1	1		2		1				17			
"	19	19	4	2				1	2									9			
Eendenmeer		7	3	1		1		3		1								7			
Westerkanaal		11						1	2	2		13									
N.O. kanaal		4						2			1	2		1			2				
Barnaartkanaal		4						3		4	1	2	4		1		2				
1000 m weg		niet geteld																			
v.d. Vlietkanaal		niet geteld																			
		222	39	33		12	5	4	22	53	2	37	12	27	9	1	11	1	-	29	141

2^e infiltratiegebied

	Kuifeend			Tafel- eend			Wilde- eend			Slob- eend		Winter- taling			Berg- eend			Meer- koet	
	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	eks
G 20	2						7			1								9	
" 21	18	2					4					1	1		2			1	1
" 22	11	2					2			2									16
" 23	10	1					1	1		1	2	1						1	
" 24	11		2	4	2		2	1		1								3	8
" 25	6						2			1		1						3	
toevoer 1000 m	niet geteld																		
Scheiding 2 ^e -3 ^e inf.	niet geteld																		
Westerkanaal	3	1					1	2				1			3			1	
Rechte Schuster	1	1					1	1		1		1			1			2	
	62	7	2	4	2		3	2	1	4	5	5	-	1	6	-	-	20	25

3^e infiltratiegebied

	Kuifeend			Tafel- eend			Wilde- eend			Slob- eend		Winter- taling			Berg- eend			Meer- koet	
	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♂+	♂'	♀	♂+	♂'	♀	♂+	eks
G 26	5						1	1		2		2			1			8	
" 27	18		2				3			5		1							14
" 28	16				1	2	3	5		3	1	1			2	1		7	
" 30	33			1			2	3		2	3	1			3			19	6
poel + " 31	17			2			1	6		4		2	2		1			7	
" 32	8				1		1	2		2	1	1	1	1				2	
" 33	5			1								2							
Westerkanaal	7						4			1		4			4			1	
Kromme SchusterW	4				1		2			2		2						1	
Rechte Schuster	8	1		2	2		1	6							1				7
P.P. + drain	4	1					1			5		2			2			1	
	125	2	2	6	3	4	12	30	-	26	5	16	3	3	12	2	1	46	27

Zwarte- + Witteveld.(nieuwste gebied)

	Kuifeend			Tafel-eend			Wilde-eend			Slob-eend		Winter-taling			Berg-eend			Meer-koet	
	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	eks
G 29	13	1		1			1	2		3	2				1			3	
" 34	3							4							1			4	
" 35	14						1	3	1	5			2	1	3			3	
" 36	17							2		1	2		1		1			3	
" 37	21			3	2			3		2	2		1					5	
" 38	9							3			3				1			2	
v. Lennep " 39	7						1	1		2	2				2			9	
" 40	1		1								1							3	
toevoer Zw.veld.							2						1						
" Witteveld	2												1		1				3
Witteveldkanaal	6							4							3			2	
Nieuwkanaal	13	1		2	1		1	6		6	1	7	1	2				1	
Kromme Schuster	5						1	2		1		1						4	
Witteveld poelen	1							1			4		1						
	112	1	2	6	3	-	7	31	1	20	17	13	2	2	15	-	-	39	3

Overige kanalen:

	Kuifeend			Tafel-eend			Wilde-eend			Slob-eend		Winter-taling			Berg-eend			Meer-koet	
	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	eks
N.O. kanaal	1							11		1		2							
Oranjē Kom	17	2		1	13														
Sprenkel+Dr.Kom	3	1			1		1	5			1	1							
Korte Sprenkel											1							1	
v.d.Vlietkanaal	12	5						4		3		1	1					1	
Zw.veld kanaal	3						2	1		5		2						4	
Toevoer Middeveld	2							2	1		2		1					2	
Verl. Ooster	1						1		1				1						
Oosterkanaal	6	1						14		2	4	7	1					1	1
V.Limb.Stirum kan.	2	2					1	7	1	11	1	3			1				
	47	11	-	1	14	-	5	44	3	22	9	16	4	-	-	1	-	9	1

Totaal eenden:

	Kuifeend			Tafel-eend			Wilde-eend			Slob-eend		Winter-taling			Berg-eend			Meer-koet	
	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	♂	♂+	♂	♀	♂+	♂	♀	♂+	eks.
1 ^e infil. geb.	222	39	33	12	5	4	22	53	2	37	12	27	9	1	11	1	-	29	141
2 ^e infil. geb.	62	7	2	-	4	2	3	21	1	4	5	5	-	1	6	-	-	20	25
3 ^e infil. geb.	125	2	2	6	3	4	12	30	-	26	5	16	3	3	12	2	1	46	27
Zwarte+ Witteveld	112	1	2	6	3	-	7	31	1	20	17	13	2	2	15	-	-	39	3
Overige kanalen	47	11	-	1	14	-	5	44	3	22	9	16	4	-	-	1	-	9	1
Totaal	568	60	39	25	29	10	49	189	7	109	48	77	18	7	44	4	1	143	197
Broedparen	568	à	607	25	à	35	±	238		±	157	±	95		±	48		±	250

Van de heren J. van der Elst en Th. Mulder werd een overzicht ontvangen, wat van belang is voor het kennen van de historie over de opbouw van de eendenpopulaties in de A.W. duinen. De gegevens betreffen de jaren 1968 t/m 1964, en hebben betrekking op de drie infiltratiegebieden. Met het in gebruik nemen van het 1^e infiltratiegebied in 1958 werd ook met het onderzoek begonnen. Iedere keer als een gebied in gebruik werd genomen, werd dit in het onderzoek betrokken. Zo is in 1962 het 2^e infiltratiegebied en in 1964 het 3^e infiltratiegebied voltooid en deel gaan ^{uit}maken van het onderzoek

Het eerste jaar na het ingebruik nemen van een nieuw gebied levert geen grote aanwinst op voor het aantal broedparen van eend-achtigen. Dit is te wijten aan het feit dat zo'n nieuw gebied vrijwel volkomen omwoeld en verwoest is terwijl in de pas met rivierwater gevulde infiltratie-geulen nog geen of weinig voedsel aanwezig is. Ook is er nog zeer weinig broedgelegenheid voor eenden in de pas met helm, beplante terreinen. De terreinen die onder water zijn gezet veranderen echter vrijveel van aanzicht, want er ontstaan op de lagere plaatsen kwelplasjes en de begroeiing neemt snel toe. Als zo'n nieuw terrein een jaar oud is wordt het al belangrijk als broedgebied voor eenden en meerkoeten. In de jaren 1958 t/m 1964 zijn de drie infiltratiegebieden, (waarvan de totale oppervlakte ± 400 ha. draagt) nauwkeurig geïnventariseerd.

In de jaren 1965 t/m 1968 werd niet of slechts een beperkt aantal eenden soorten geïnventariseerd in de gehele A.W. duinen. In 1969 werd voor het

eerst in het gehele duin een inventarisatie uitgevoerd die betrekking had op alle eendensoorten. Inklusief de uitbreiding van het infiltratiegebied in 1966 (+ 200 ha. in het Witte- en Zwarteveld) bedraagt de totale oppervlakte geschikt terrein voor eenden (buiten de kanalen) op het ogenblik + 600 ha.

Van de zes soorten eenden en de meerkoet in de onderstaande tabel waren de Slobeend, Wilde eend, Wintertaling en Meerkoet al broedvogel voordat met het infiltreren van rivierwater werd begonnen. Het was eigenlijk alleen de Wilde eend die toen in redelijk aantal jaarlijks broedde, de overige soorten waren maar met een enkel paar vertegenwoordigd.

De Kuif-, Tafel- en Bergeend zijn de soorten die zich pas gevestigd hebben met invoeren van het rivierwater, zodat bij deze soorten de vooruitgang het duidelijkst te zien en van het begin af te volgen is.

In 1962 werd het gehele duin globaal geïnventariseerd op alle broedvogels. De getallen tussen haakjes die in deze kolom vermeld zijn komen overeen met de totale aantallen van het gehele duin.

	Kuif- eend	Tafel- eend	Wilde- eend	Slob- eend	Winter- taling	Berg- eend	Meer- koet
1958	-	-	15	1	1	-	3
1959	-	-	15	10	2	2	15
1960	3	-	30	40	10	7	35
1961	7	1	50	60	9	6	28
1962	31 (35)	3	25(60)	50(70)	13(20)	8	<u>+45</u>
1963	50	3	max. 20	43	16	8	20
1964	min. 115	5	min. 20	64	25	16	36
1965	?	?	?	?	?	?	?
1966	<u>+ 150</u>	?	?	?	?	?	?
1967	392-460	16	?	?	?	22	2
1968	410-493	15	?	?	?	20	?
1969	568-607	25 - 35	<u>+ 238</u>	<u>+157</u>	<u>+ 95</u>	<u>+ 48</u>	<u>+250</u>

De Zomertaling broedt niet ieder jaar en varieert van 0 tot 3 paren in het gehele duin.

H. Vader
 Duvenvoordestraat 5
 Haarlem.